

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת קדושים

חוקי צדק!

**חוקים הם 'גזירות מלך', אך האם בכל זאת יש טעם לחוקים?
טעם פנימי למצוות כלאיים. ולעניין לבישת שעטנז, מה מסמל
הצמר ומה מסמל הפשתן?**

פרשת קדושים מתייחדת בריבוי המצוות המובאות בה – מצוות רבות ויסודיות. אחת המצוות הכתובות בפרשתנו היא מצוות כלאיים, עליה נאמר 'את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים, ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך'. מצוות כלאיים מתייחדת בהיותה חק, כלומר מצוה שאין היגיון מאחוריה, כמו שכותב רש"י 'חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר'.

המילה חק באה לבטא גבול או קצבה, כמו שכתוב ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה, אשת חיל נותנת לנערותיה את מנתם הקצובה להם. וכמו שכתוב חקות שמים וארץ לא שמת – גבולות שמים וארץ. כאשר נאמרים חקים בהקשר של מצוות אנו מבינים שהקב"ה החליט להגביל אותנו בצורה מסוימת, לתחום את ההלכה דווקא שם.

בין חק למשפט

כפי שנכתב, בדרך כלל אנו מזהים את מצוות החוקים כמצוות שאינם מסתדרות עם ההיגיון האנושי הפשוט, לעומת זאת את המשפט האדם יכול להבין. הסתכלות זו נותנת לנו תחושה שהמשפט זורם עם הטבע שלנו ואילו החק מנוגד אליו. כמו שמביא רש"י בפרשת אחרי מות ביחס לחוקים, שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם:

ואת חקותי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך, שיצר הרע משיב עליהם למה לנו לשומרן, ואומות העולם משיבין עליהן, כגון אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וטהרת מי חטאת, לכך נאמר אני ה', גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר:

עשב מזריע זרע למינהו

דרך מצוות כלאיים ניתן להבין את משמעותם של החוקים בצורה עמוקה יותר. ירמיה הנביא אומר 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת', בפסוק זה אנו רואים שה' מכנה את בריאת העולם בשם חוקים. עלינו לשים לב כאשר ה' בורא את העולם אין היגיון המחייב את ה' לברוא את העולם בצורה מסוימת, כל בריאתו של העולם היא החלטה

'שרירותית' או גזירת מלך של ה'. ה' החליט להכניס את עצמו לתוך מידה וגבול, לתוך כל מיני כלים וכללים וכך הוא בורא את העולם.

כך במצוות כלאיים אנו שומרים על החוקים שה' קבע. כאשר הקב"ה ברא את העולם, הוא ברא בו מנים רבים של צמחים וחיות, כל מין מובדל מחברו. כמו שכתוב 'ותוצא הארץ עשב מזריע זרע למינהו' שכל צמח מסוים יהיה נפרד וייחודי בייחס לשאר המינים. כמו כן לגבי החיות כתוב 'ויעש אלקים את חייית הארץ למינה...' כל חיה והייחודיות שלה.

כאשר ה' מצווה אותנו על מצוות כלאים, הוא אומר לנו 'את חקותי תשמרו', תשמרו על הכללים והגבולות ששמתי כאשר בראתי את העולם. ה' רוצה שהעולם יתקיים בצורה מסוימת, בתוך גבולות להם אין טעם הנראה לעין. כאשר ה' מצווה אותנו על חק מסוים, הוא רוצה שגם אנו נשמור על אותם גבולות.

מצוות כלאים ממחישה לנו היטב, שמצוות החוקים אומרות לנו להיות שותפים בהחלטות 'השרירותיות' של ה' כיצד העולם יראה. פרוש זה נכון בכל החקים הכתובים בתורה, בכל מצווה כזו אנו שותפים לכלל אחר שה' קבע בעולם.

בגד כלאיים שעטנז

עד כאן התבאר שמצוות כלאים נקראת חק כיוון שהיא לוקחת חלק בבריאת העולם, ושומרת על מיני הזרעים והחיות. בהמשך הפסוק התורה מביאה את איסור לבישת בגד שעטנז, במצווה זו אין שינוי של המין כאשר מכינים בגד זה, ואף אין איסור של עשיית בגד כלאים האיסור נעשה רק בלבישתו.

כדי להעמיק בשורשה של מצווה זו נביא כאן ילקוט שמעוני המדבר אודות קורבנותיהם של קין והבל:

הגיע ליל יום טוב של פסח, קרא אדם לבניו. אמר, עתידין ישראל להקריב קרבנות פסחיהו, הקריבו גם אתם לפני בוראכם, והביא קין מותר מאכלו קליות זרע פשתו, והבל הביא מבכורות צאנו, כבשים שלא נגזזו רבי יהושע בן קרחה אמר, אמר הקדוש ברוך הוא חס ושלום לא יתערבו מנחת קין והבל לעולם אפלו באריגת בגד, שנאמר (דברים כב, יא) "לא תלבש שעטנז", ואפלו היא מרקמת לא תעלה עליה, שנאמר (ויקרא יט, יט) "ובגד בלאים שעטנז לא יעלה עליה".

רעיית צאן ועבודת האדמה

כאשר אדם הראשון מצווה את בניו להביא את קרבנם לפני ה', כל אחד מהם מקריב משהו אחר, המסמל דרך אחרת בעבודת ה'.

קין הביא את קרבנו מן הפשתו, הגמרא אומרת שלאחר שמגדלים פשתן האדמה אינה נותנת פירותיה למשך שבע שנים. זרע פשתן מבטא את המאמץ הגדול שיש בעבודה, גם של האדם וגם של האדמה. קין בחר להביא את המאמץ והעבודה שלו - קרבן לפני ה'. באופן טבעי

מאמץ קשור במדידה והגבלה, אדם מתאמץ כדי להשיג משהו מסוים, אם אדם יכול להשיג כל דבר בלי הגבלה, לא היה לו צורך במאמץ. כאשר קין הביא לה' מנחה על פי מדידה והגבלה, גם ה' לא פנה אליו באופן מיוחד, כי מתבקש שקין יביא לה' חלק מהגידולים, שהרי גם הוא שותף בהם.

הבל לעומת זאת הביא מבכורות צאנו, את החלק המשובח והשמן הוא הביא מתנה לה'. על הכבשים נאמר 'כרחל לפני גוזזיה נאלמה' כלומר כאשר גוזזים את הכבש המלא צמר, הוא נותן לעשות זאת בלי להשמיע שום קול. הוא מתמסר ומוותר על כל עשירותו, כאילו הכי טבעי לו למסור את כולו לה'. הבל הקריב לה' מנחה 'מבכורות צאנו ומחלביהן, וה' בתמורה פנה אליו וקבל את מנחתו במאור פנים.

הפשתן מבטא את המאמץ והיציאה של האדם מעצמו, את הבחירה שלו בקשר עם ה'. כאשר האדם יוצא מעצמו ומתאמץ לקראת ה', באופן טבעי הוא עושה זאת על פי גבול ומידה, כל אחד לפי יכולתו. הצמר לעומת זאת מבטא את ההתמסרות הטבעית ללא כל מאמץ, נתינה זורמת ללא מדידה. כאשר ה' מצווה עלינו שלא ללבוש על עצמנו בגד של צמר ופשתים יחדיו, הוא רוצה שנשים לב שהוא נטע בתוכנו שתי תנועות נפשיות הפוכות זו מזו. מצד אחד יש בתוכנו את המאמץ והבחירה המלאכותיים כביכול הבאים בגבול ומידה, ומצד שני יש בתוכנו את התענוג הטבעי הפשוט מהקשר עם ה'.

גם ה' מתייחס לעולם בשתי צורות, חלק מן ההתייחסויות שלו הם על פי מדידה והגבלה, וחלקם שלא על פי גבול ומידה. ההתייחסויות שעל פי גבול ומידה מקבילות לעבודת הפשתן, והאחרות מקבילות לעבודת הצמר. באיסור לבישת צמר ופשתים הקב"ה דורש מאיתנו לשים לב לשני התייחסויות אלו, והוא גם דורש מאיתנו שגם אנו נתייחס באותם שני צורות. לפעמים אנו נותנים לה' בלי מדידה ומאמץ, לדוגמה על ידי תפילה הבוקעת מעומק הלב; ולפעמים אנו צריכים לעבוד את ה' על פי המידה, לדוגמה כאשר אנו נכנסים לדקדוקי המצוות בגבולות ההלכה.

כאשר לא מבחינים בין העבודה שבתוך הגבול הכרוכה במאמץ, לבין העבודה שבלי גבול הטבעית והזורמת, אנו עלולים לחשוב שכל העבודה שיש במציאות לא אמורה להיות על ידי גבול ומאמץ. כאשר ה' ציווה עלינו להבדיל בין הצמר לפשתים - בין הבלי גבול לגבול, הוא רצה שנשים לב שהוא בחר שיהיה מקום לעבודה בגבול, כי חשוב לה' שנתאמץ ונצא מעצמנו בשבילו.

גם כאן כאשר אנו שומרים על חוקיו של ה' אנו שותפים בהחלטה - גזירת המלך - של ה' כיצד העולם יראה. במצוות כלאי זרעים וכלאי בהמה ה' רוצה שנשמור על המינים אותם הוא ברא, באיסור לבישת כלאיים ה' מבטא את הרצון שלו שהעולם יתנהל גם בתוך כלים של מדידה והגבלה, והוא דורש גם מאיתנו לעבוד בתוך כלים אלו.

שבת שלום!

בית ישיבת 'עוד יוסף חי'

